

geweest, wanneer deze aspecten met elkaar waren verbonden, te meer omdat het ene aspect wellicht mede een verklaring biedt voor het andere. Jammer is dat de auteur zich in hoofdstuk 12 niet heeft beperkt tot datgene wat eigenlijk de kernvraag van zijn boek vormt: de betekenis van Bilderdijk voor het Réveil. Zo acht hij het in dit verband nodig nog eens uitvoerig in te gaan op Bilderdijs inderdaad opmerkelijke huwelijksleven. Hij doet dat hier, anders overigens dan in eerdere hoofdstukken, vrijwel uitsluitend aan de hand van uitlatingen en beoordelingen van anderen: geestverwanten en critici van Bilderdijk. Dit laatste is een overheersende trek in heel deze levensbeschrijving: Van der Zwaags eigen interpretatie van denken en doen van Bilderdijk gaat voortdurend schuil achter de taxaties van anderen (vgl. bijvoorbeeld p. 271 e.v.). Van der Zwaags oordeel over die taxaties hangt vervolgens sterk af van de vraag of de betrokkene de door Bilderdijk aangehangen beginselen van de gereformeerde geloofsleer wel heeft gevat.

Van der Zwaag heeft geen literaire biografie van Bilderdijk willen schrijven. Hij gaat dan ook slechts summier in op de verschillende literaire genres die Bilderdijk heeft beoefend. Het literaire werk blijft, juist zoals trouwens de wetenschappelijke produktie van Bilderdijk, in deze biografie volledig ondergeschikt aan de beschrijving van Bilderdijs confrontatie met zichzelf, zijn omgeving en de geschiedenis van zijn land en kerk, waarbij alle nadruk ligt op het religieuze perspectief. Die benadering treffen we ook in een aantal oudere levensbeschrijvingen van Bilderdijk aan. Misschien verklaart dat mede, waarom het de betreffende biografen zoveel moeite kost de erotische poëzie van Bilderdijk een plaats te geven in zijn leven. Ook Van der Zwaag slaagt hierin eigenlijk niet (vgl. p. 23 en p. 252-254). De literaire ontboezemingen die hij expliciet naar voren haalt, fungeren als illustratie, beter nog als sleutel tot een beter begrip van Bilderdijs innerlijk leven. Aan een meer systematische reflectie op de relatie tussen leven en werk bij Bilderdijk komt Van der Zwaag echter niet toe. En van het specifieke karakter van ego-documenten als het *Dagboek* van De Clercq en Bilderdijs *Eigen Levensgeschiedenis*, waaruit hij overvloedig heeft geput, lijkt hij zich ook niet echt rekenschap te geven. Het zijn bronnen zoals briefwisselingen dat ook zijn.

Ondanks deze bezwaren heeft Van der Zwaag een overtuigende, zij het wat toegespitste levensbeschrijving van Bilderdijk samengesteld. Het is evenwel jammer dat zijn overigens fraai uitgegeven boek geen bibliografie bevat. Daardoor moet de recensent maar raden, of hij ten behoeve van zijn onderzoek gebruik heeft gemaakt van het artikel van L.J. Rogier 'Over de geschiedschrijver Bilderdijk' uit 1956 en van het opstel 'Hoe conservatief was het Réveil?'